

Verslag werkconferentie ‘Samen Sterk voor de zorg van de toekomst’

Een flinke uitdaging, maar het kan!

Zo’n 70 deelnemers van zeer diverse organisaties uit Noordoost-Brabant kwamen op 3 november naar Cultureel Centrum Myllesweerd in Mill. Dat was geweldig, want hoe mooi is het om vanuit je eigen organisatie en kracht na te denken over hoe je samen de zorg beter kunt organiseren.

En dat dat nodig is weet iedereen zo langzamerhand wel. De vraag is hoe we dat gaan doen. Zonder eindeloos te verzanden in onderzoeken en notities. Er moet boter bij de vis. Dagvoorzitter Patricia Brunklaus, bestuurder bij *Thebe Extra*, gaf daarom aan dat precies zo’n divers gezelschap nodig is om na te denken hoe we het roer om kunnen zetten, zodat we nu en in de toekomst voor elkaar kunnen blijven zorgen. Een uitdaging binnen de huidige structuren! Pieter van Wijk, voorzitter van de Koepel voor Zorgcoöperaties, benadrukte dat nog eens. Door alsmear toenemende werkdruk en administratieve regeldruk bij zorgprofessionals, blijft het verzuim onder personeel de afgelopen jaren onverminderd stijgen en loopt op tot recordhoogte. Als gevolg hiervan maakt het personeelsverloop gelijktijdig een forse sprong en staat daarmee op het hoogste niveau van de afgelopen jaren.

Hoe gaan we het aanpakken?

Terwijl de nood zo hoog is blijft het maar al te vaak precies bij dit punt hangen; “hoe gaan we het doen?”. En dat is niet nodig, want er zijn heel wat ‘pioniers’ met inmiddels jarenlange ervaring die met hun beide voeten in het Brabantse zand en klei staan.

De zorg moet anders. Wie zijn daarbij aan zet om het voor elkaar te krijgen?

Zoals Piet Hein Jonkergouw. Voorheen bestuurder bij zorgaanbieder Pleyade in Arnhem, wethouder in de gemeente Landerd en is nu voorzitter van 't Heft en zorgcoöperatie Schaijk. Piet Hein kent de verschillende aanliegroutes om zorg beter te organiseren.

Hij stelt dat de zorg echt anders moet en wijst daarbij naar twee Brabantse initiatieven, namelijk de Zorgcoöperaties en de dementievriendelijke gemeenschappen. De zorgcoöperaties zagen dat zorg voor jong en oud niet alleen de taak van professionele organisaties en professionals was. Voor kwaliteit van leven is meer nodig dan professionele zorg en aandacht. Anders krijgen we een erg schrale samenleving! Bewoners gingen daarom zelf aan de slag. Ze organiseren welzijn en zorg dicht bij huis. En werken daarbij samen met andere organisaties. Met hele goede resultaten! Want ze zorgen bijvoorbeeld ook voor minder aanvragen bij de professionele zorg.

Om de kwaliteit van leven voor mensen met dementie en hun mantelzorgers te verbeteren moet je de samenleving in beweging te brengen. Dit is ook de gedachte achter de dementievriendelijke gemeenschap. Inwoners en lokale partijen zoals gemeenten en sportclubs werken samen waardoor de kwaliteit van leven van deze kwetsbare mensen vergroot. Meierijstad is een mooi voorbeeld.

Conclusie is dat je het met z'n allen moet doen!

Vernieuwing van en in de zorg vergt ook een actieve en betrokken opstelling van ons als burgers. Naast die van de overheid en maatschappelijke organisaties. Alleen zo is een succesvolle aanpak van complexe maatschappelijke opgaven mogelijk.

De problemen in en van de zorg kunnen we oplossen door op alle niveaus, politiek, bestuurlijk en organisatorisch samen op te trekken. Het ontstaan van krachtvolle en zorgzame gemeenschappen is de uitkomst van deze beweging.

Bewonersinitiatieven en gemeenten samen aan zet!

Bewonersinitiatieven en gemeenten hebben de mogelijkheid om te zorgen dat die stap wordt gezet; ze hebben de sleutel in handen. Bewonersinitiatieven vertegenwoordigen lokaal een grote groep mensen. En ongeacht de precieze onderwerpen en doelen van financiers waarvoor ze werken, kunnen ze ervoor zorgen dat de gemeenschap breed betrokken wordt en blijft.

Gemeenten hebben de grondwettelijke taak om zorg in brede zin voor inwoners te hebben.

Samen hebben deze twee een geweldige overtuigingskracht om anderen, zoals professionele zorg, welzijnsorganisaties en verenigingen, te enthousiasmeren om mee te doen.

De sleutel naar de waarheid

Ook andere partijen hebben belangen bij een verbetering van en vernieuwing in de zorg. Bedrijven willen niet dat personeel uitvalt vanwege mantelzorgtaken. Zorgorganisaties hebben wachtlijsten.

Oproep:

Iedere gemeente kijkt samen met bewonersinitiatieven bij welke voorbeelden ze zijn betrokken. Om zo andere organisaties te stimuleren op een vergelijkbare manier het maatschappelijke probleem van de vergrijzing op te pakken. Zo leren organisaties van elkaar en hebben ze succes op onderdelen van het vergrijzingsprobleem.

Het werkt echt beter als je kunt laten zien dat het succesvol is wanneer er anders wordt samengewerkt. En bewonersinitiatieven gelijkwaardig met alle andere organisaties, zoals ondernemers en gemeente opereren. Zet breed in: zorgcoöperaties, dorpshuizen, ouderenorganisaties, Alzheimerafdelingen, dorpsraden enzovoort.

In de voormalige gemeente Landerd is dit met succes aangepakt. Er is een gezamenlijke agenda opgesteld. Onder leiding van een programmamanager zijn betrokkenen een paar jaar aan de slag gegaan. Dit heeft laten zien dat het proces van gezamenlijke afstemming van belang is voor een succesvolle preventieve aanpak!

Neveneffect van die intensieve samenwerking was dat er nieuwe initiatieven voor ouderen werden ontwikkeld. Zo zijn de zorgcoöperatie en artsen samen bijeenkomsten gaan organiseren voor mensen die hun partner hebben verloren. En er kwam een wandelgroep voor ouderen die moeilijk aan bewegen toe kwamen.

Het gevolg van de wil om samen te werken voor die preventieve agenda, was de ambitie om nog meer samen op te pakken! Conclusie: ook in andere gemeenten kunnen bewonersinitiatieven en de gemeente samen tot succesvolle samenwerkingsvoorbeelden komen rond vergrijzing en met anderen een ambitieuze agenda opzetten!

Welke condities zijn nodig?

Voordat de gemeente deze stap zet zal ze eerst met bewonersinitiatieven moeten bespreken welke condities er nodig zijn om met succes langdurig en systematisch aan die maatschappelijke opgave van vergrijzing te werken.

Dat zijn vier condities:

1. Zorg dat de besturen van alle betrokken organisaties zich stevig committeren aan de doelstelling en de voor de realisatie in te zetten middelen. Dat blijkt uit tal van evaluaties waar samengewerkt wordt op alle niveaus.
2. Investeer als gemeente in een onafhankelijke kartrekker. (Evaluatie Samen Landerd samen beter, programma dementievriendelijk Noord-Brabant).
3. Support bewonersinitiatieven. Zonder die support is een gelijkwaardige deelname, maar vooral ontwikkeling van burgerinitiatieven lastig.
4. Organiseer de kennisdeling over de aanpak in verschillende wijken in de gemeente, dorpen en steden in de regio.

Welke support is nodig voor de bewonersinitiatieven

- Zorgcoöperaties kunnen hun rol beter vervullen als ze ondersteuning hebben van een professional die: onder verantwoordelijkheid van de zorgcoöperatie, helpt om alternatieve of aanvullende dienstverlening vanuit de nulde lijn te ontwikkelen, vrijwilligers ondersteunt en het netwerk van informele en professionele hulp helpt ontwikkelen.
- Dorpshuizen die een ambitieus plan hebben om met veel partijen in de wijk of dorp relevante maatschappelijke activiteiten te ontwikkelen, hebben baat bij iemand die hier inhoud en vorm aan kan geven.
In Meierijstad is bijvoorbeeld onlangs een vitaliteitsscan gehouden van de dorpshuizen. Eén van de conclusies was dat om de ambities waar te maken, de inzet van een ondernemend en verbindend persoon nodig is. Ook Oss, de oude gemeente Landerd en Berghem kennen hiervan voorbeelden.
- Belangrijk is om gedurende het realiseren van de agenda de opgedane ervaringen tussen de verschillende wijken en dorpen binnen een gemeente of regio uit te wisselen. Dit versnelt en verdiept de leercurve.
- Bewonersinitiatieven moeten daarnaast ook onderling in de regio kennis en ervaring uitwisselen. Dit bevordert niet alleen het eigen functioneren doordat je van elkaar leert, maar zorgt er ook voor dat nieuwe bewonersinitiatieven zich snel kunnen voeden met de ervaringen van de bestaande.

Essentieel is dat het bewonersinitiatief zelf de regie heeft over de professionele support die nodig is en over de professional.

Conclusie

We kunnen de nadelige effecten van vergrijzing ondervangen als we dat samen systematisch en langdurig doen; burgerinitiatieven, individuen, organisaties, scholen, professionals. Zo krijgen we een krachtvolle en zorgzame gemeenschap. Onze regio is uitermate kansrijk als we zien wat er al gebeurt. Wezenlijk is de juiste condities te creëren en vooral bewonersinitiatieven goede support geven.

Ergo: Samen Sterk voor de zorg van de toekomst het kan! Burgerinitiatieven en gemeente start het samen op!

De Voorzorgcirkels

Henk Geene schreef vorig jaar het boek “Voorzorgcirkels als antwoord op de vergrijzing”. In zijn boek is ook de werkwijze voor *Goed voor elkaar* beschreven. Beide methodes vullen elkaar naadloos aan. De essentie van de Voorzorgcirkel is: gezonde vitale ouderen helpen en ondersteunen van zorgafhankelijke ouderen. Zo werd in het Land van Cuijk de aanpak van de Voorzorgcirkels ontwikkeld.

Woningcorporatie Mooiland, zorgorganisaties Pantein en Brabantzorg, Sociom, organisatie voor sociaal werk, en de ouderenorganisaties sloegen de handen ineen. De eerste voorzorgcirkels zijn afgelopen maanden gestart. Informatiebijeenkomsten in 23 kerkdorpen zijn in samenwerking met lokale KBO-afdelingen en/of zorgcoöperaties door ruim 750 senioren bezocht. Deelnemers zijn geïnformeerd over het vergrijzingsvraagstuk, de toenemende druk op zowel professionele zorg als het minder beschikbaar zijn van informele zorg. Er is gewezen op de noodzaak om meer naar

elkaar om te kijken en te zorgen voor elkaar: van een praatje maken met elkaar tot het bieden van praktisch hulp. Dat laatste is zeker nog geen vanzelfsprekendheid. Er is sprake van een vraagverlegenheid. Tijdens bewonersbijeenkomsten wordt hier extra aandacht aan gegeven.

Vooraf 70-plussers worden bereikt, daar nemen de hulpvragen steeds meer toe. Juist de doelgroep 55 – 70 jaar kan van toegevoegde waarde zijn om hulp te bieden in voorzorgcirkels. Maar daar ligt de ook uitdaging: hoe krijg je deze groep in beweging?

Er wordt in deze regio al veel naar elkaar omgekeken. Tegelijkertijd wordt de noodzaak om voor elkaar te zorgen groter; meer bewoners moeten betrokken worden en dat gaat niet vanzelf. Daarom worden voorzorgcirkels op locaties bij wooncomplexen geïnitieerd door professionals.

Waar heb ik hulp nodig en wat kan ik zelf voor een ander betekenen? Vanuit deze basis starten voorzorgcirkels: een groep inwoners, zo'n 8 tot 12 personen, maken afspraken met elkaar. De cirkel krijgt ondersteuning van een vrijwilliger en er zijn korte lijnen met wijkverpleging en sociaal werkers. In dorpen ligt het initiatief bij inwoners en lokale (ouderen)organisaties, de professionele organisaties bieden ondersteuning.

Het motto is: “Laat burgerinitiatieven doen waar zij goed in zijn en schakel professionals in als dat nodig is”.

Ook vanuit de thuiszorg loopt een pilot voor het opstarten van voorzorgcirkels bij nieuwe cliënten.

Goed voor Elkaar

Don van Sambeek is bestuurslid van de koepel voor Zorgcoöperaties Zuid-Nederland en initiatiefnemer van de coöperatie “Tot uw dienst” in Laarbeek. Eén van de eerste zorgcoöperaties in Nederland. Hij ontwikkelde samen met CZ, de gemeente Laarbeek, inwoners en plaatselijke organisaties het project Goed voor Elkaar. Dit begint met bewustwording van ouderen zelf en het inzetten van hun informele netwerk.

Mensen moeten langer thuis blijven wonen en willen dat vaak ook. Maar de zorg aan huis staat onder druk. Goed voor elkaar leert mensen hoe ze tijdig hun netwerk kunnen opbouwen waarop ze kunnen leunen wanneer de nood aan de man is. Hoe ziet hun netwerk eruit? Wie kunnen er helpen bij praktische zaken en bij wie kan iemand terecht voor emotionele steun? Als het netwerk beperkt is, hoe kan iemand het dan uitbreiden?

Voor Goed voor elkaar is een netwerkkaart ontwikkeld die mensen inzicht geeft in hun netwerk en laat zien waar ruimte is voor verbetering. Maar ook waar ze zelf goed in zijn en anderen kunnen helpen. Er is sprake van wederkerigheid. Het maakt mensen bewust van hun eigen situatie en dat is ook precies de bedoeling. Ze kunnen er zelf wat aan doen. Maar als dat wat moeilijk gaat kan iemand ook een huisbezoek krijgen van een vrijwilliger die goed op de hoogte is van de lokale sociale kaart. Indien nodig komt er een netwerkcoach/professional. Dit kan een wijkverpleegkundige zijn of een dorpsondersteuner. Goed voor Elkaar richt zich dus direct op de oudere zelf, versterkt het informele netwerk en indien nodig wordt professionele hulp ingeschakeld. Het project wordt uitgevoerd in Limburg, Laarbeek, Oosterhout, Leende en Asten. Ook de gemeenten Someren en Helmond willen ermee aan de slag.

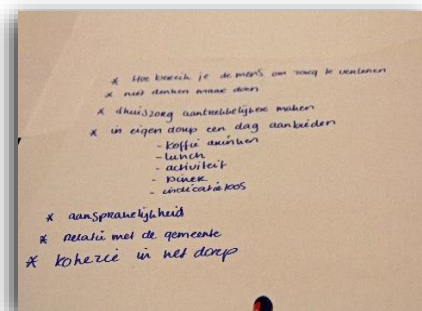
Don wijst daarbij ook op het Gezond en Actief leven akkoord (GALA) dat door de VNG en het Rijk samen wordt ingezet naast het bestaande Zorgakkoord (IZA) en het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO). GALA richt zich op integrale inzet op preventie. Het is de eerste bouwsteen in een sluitende keten van gezondheidspreventie, care (zorg) en cure (medische zorg). *Goed voor elkaar* past hier prima in! Zie ook <https://koepelzorgcooperatieszn.nl/goed-voor-elkaar/> waar een filmpje over het project is te vinden (Versterk je netwerk in Asten).

Aan de slag!

Na de bijdragen van Henk Geene en Don van Sambeek gingen de deelnemers in 7 werkgroepen geanimeerd aan de slag!

En dan blijkt hoeveel werk de afgelopen jaar door alle betrokken organisaties is verzet. Dat mag zeker genoemd worden. Gemeenten die bezig zijn met allerlei projecten, zoals startbudgetten voor welzijn en zorg en pilots op het terrein van huishoudelijke zorg.

Bewonersinitiatieven die voor woonvormen voor jong en oud zorgen, ontmoetingsplekken in de dorpen, organisaties in kleine dorpen met maar liefst 580 leden, zorgcoöperaties die ouderen langer in het dorp kunnen houden, een bijdrage leveren aan meer samenhang en het organiseren van een eigen buurtbus. Ook zijn er dromen en knelpunten die dat soms verhinderen. In de subgroepen werd hard nagedacht over oplossingen. Daarover kwam in de plenaire presentatie het volgende terug.

Plenaire presentatie van de belangrijkste aspecten

Overnemen door professionele organisaties

Professionele organisaties nemen projecten vaak automatisch over en laten de regie niet bij de initiatiefnemers en bewoners. Er volgen vervolgens regels vanuit de systeemwereld. Daarmee verliest een bewonersproject of activiteit zijn eigenheid. Bovendien hebben bewonersinitiatieven vaak betrokken vrijwilligers. De systeemwereld heeft deze minder of niet.

Advies: begin samen in en met kleine projecten en bespreek met elkaar vanaf het eerste begin hoe je het gaat doen. Vier de successen. En koester datgene wat er misgaat, daar leer je van. Laat bewoners de regie houden over hun eigen initiatief.

Vraagverlegenheid

Vraagverlegenheid is een probleem. Mensen vinden het moeilijk om hulp te vragen. Je hebt het immers altijd zelf gedaan. Dus je lost het zelf wel op....

Advies: een aanspreekpunt in de buurt, iemand die bemiddelt en verbinding legt met organisaties, een bekend gezicht. Er werd verwezen naar de opbouwwerker van weleer, maar ook de dorpsondersteuner, wijkverpleegkundige zijn mensen die deze rollen kunnen vervullen.

Te weinig woningen in het dorp

Te weinig woningen in het dorp maar er gebeurt niets. Hoe kun je dat oplossen?

Advies: sommige senioren wonen in te grote woningen en willen best kleiner wonen. Of een huis aanpassen/delen zodat er meer mensen kunnen wonen. Als gemeente kun je dit faciliteren. Er zijn gemeenten die dit goed oppakken, laat dat zien! De Koepel voor zorgcoöperaties Zuid-Nederland kent hele goede voorbeelden op het terrein van wonen, welzijn en zorg evenals Nederland zorgt voor Elkaar.

Hoe krijg je mensen zover om aan een verzorgcirkel deel te nemen?

Hoe krijg je de mensen die bereid zijn om aan een verzorgcirkel deel te nemen? En iets voor elkaar te doen, omdat je toch in de privésfeer komt?

Advies: Maak het verschil tussen zorg en zorgen voor elkaar. Dan kom je er meestal wel uit. De essentie is dat je als oudere op tijd moet zijn om dingen te regelen. Als de nood toeslaat ben je vaak te laat. Overigens is niet iedereen in staat om dat goed te doen.

Preventie voor later

Advies vanuit de zaal: De verzorgcirkels en Goed voor Elkaar zijn goede werkwijzen voor preventie voor later.

Punten die soms lastig zijn:

- Privacy; bijvoorbeeld bij samenwerking tussen vrijwilligers en thuiszorg. Hier zou verbetering in aangebracht kunnen worden.

- Oud zeer bij bewoners. Ouderen zijn zich niet altijd bewust over het feit dat ze nu ook zelf moeten investeren in een goede toekomst.

Grote wisselingen en te kort aan personeel bij instellingen

Soms is er gebrek aan continuïteit als de professional stopt of naar een andere organisatie gaat. Constatering is dat de grootste wisselingen van personeel bij professionele instellingen plaatsvinden. Bewonersinitiatieven krijgen steeds weer iemand anders voor zich. Hier was niet meteen een oplossing voor, maar voor het tekort aan personeel was in Reek een mooi zomerproject.

Voorbeeld van een oplossing: het *Steunkousenproject* in Reek. Hierbij wordt aan vrijwilligers gevraagd om in de zomer, als professionals op vakantie gaan, bij dorpsbewoners de steunkousen te vervangen. Dit loopt erg goed. Een mooi voorbeeld van klein beginnen en samen goede afspraken maken.

Verder is het belangrijk dat de gemeente bij dit soort oplossingen commitment geeft.

Ontmoetingsplekken

Een ontmoetingsplek in een kern is cruciaal Maar hoe krijg je sommige mensen er naartoe?

Advies: blijf heel laagdrempelig met je activiteiten en spreek mensen rechtstreeks aan. Een voorbeeld is het Huis van de Braak in en wooncomplex voor ouderen in Oosterhout waar het Goed voor Elkaar project werd uitgevoerd. Ga [hier](#) naar het artikel.

Werkdruk bij gemeenten

Beleidsmedewerkers van gemeenten kunnen niet altijd voldoende investeren vanwege werkdruk.

Advies: Probeer maatwerk te leveren. Kijk waar energie zit en zet daar op in.

Inzet van technologie.

Dit is een deel van de oplossing. Ook vrijwilligers krijgen hier steeds meer mee te maken. Ze kunnen er een rol in spelen.

Advies: Er zijn organisaties die hier ervaring mee hebben zoals Thebe en tante Louise in West-Brabant. Je kunt informatie opvragen over hoe ze dat doen. Zie ook het GoLiveHealth preventieprogramma dat in verschillende gemeenten en regio's in Brabant wordt uitgevoerd (meer informatie bij de Koepel van Zorgcoöperaties). Ga [hier](#) naar de website van GoLiveHealth.

Op naar een niet marktgestuurde zorg

Marktwerking in de zorg werkt heel slecht. De effecten daarvan zie we nu.

Advies: Samen doen vanaf het begin, verbinding maken, elkaar gunnen, accommodaties delen en elkaars rol vooraf helder maken. Ruimte voor experimenteren. Formeel samen met informeel. Juist daar leren we van!